

Pesten of plagen.

Pestprotocol van de Vrije School Mareland

Leiden, april 2007

1. Inleiding: Pesten of plagen?

Er is een groot verschil tussen pesten en plagen.

Plagen kan leuk zijn, is een reactie uitlokken. Hier kan je weerbaarder door worden. Er blijft sprake van een gelijkwaardigheid.

Pesten is ondermijnend, ongelijkwaardig. Is systematisch gericht op één kind. Het gaat zo ver, dat het desbetreffende kind niet meer in staat is om het te hanteren. Een voortdurende bedreiging wordt gemaakt door regelmatig datzelfde kind te pakken: bv. door het buiten te sluiten, te negeren, bijnamen te geven, schelden, stukmaken van eigendommen, naropen, uitlachen, belachelijk maken, nadoen, enz.

Plagen is incidenteel en versterkt de weerbaarheid. Pesten is structureel. Kan grof zijn, maar ook subtiel, bv. een kind negeren, buitensluiten. Het breekt het ego af. Pesten is systematisch, dit is een dagelijkse dreiging. Er is een machtsverwicht gericht op één kind. Het gepeste kind kan zich niet meer verweren. Het is van belang deze situatie zo snel mogelijk op te heffen.

Een definitie van pesten luidt als volgt: "Pesten is het systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door een leerling of een groep leerlingen van één of meer klasgenoten, die niet (meer) in staat zijn zichzelf te verdedigen."

2. Pestprotocol

1. Pesten wordt bij ons op school niet geaccepteerd. We nemen dan onmiddellijk maatregelen om het pesten te stoppen.
 - pesten moet gemeld worden
 - we spreken van pester en gepeste
 - elke melding aan de leerkracht wordt serieus genomen
 - er vindt dossiervorming plaats
2. De leerkracht spreekt met de pester en maakt duidelijk, dat dit gedrag onacceptabel is.
3. De leerkracht spreekt met de gepeste en maakt duidelijk, dat er alles aan gedaan wordt om het pesten aan te pakken en op wat voor manier. We vinden het belangrijk, dat de gepeste zich weer veilig kan voelen.
4. De leerkracht brengt collega's en schoolleiding op de hoogte van het probleem.

Het Pestprotocol maakt wekelijks deel uit van de Onderbouwvergadering. Het gedrag van kinderen naar anderen toe, zowel op het plein als in de klas is onderwerp van bespreking.

De voorzitter van de Onderbouwvergadering is verantwoordelijk voor de uitvoering van het Pestprotocol.
5. Afhankelijk van de ernst van het gebeuren brengt de leerkracht de ouders/verzorgers van beide kinderen zo snel mogelijk op de hoogte.
6. Na overleg in de Onderbouwvergadering wordt een plan van aanpak worden opgesteld om verder pesten te voorkomen. In dit plan staat aangegeven welke acties er worden ondernomen.
7. De betrokken ouders worden op de hoogte gesteld. Afhankelijk van de omvang van het probleem worden ook andere ouders van de klas erbij betrokken.
8. De leerkracht gaat met de kinderen in de klas aan de slag. Zijn handelen heeft tot doel het pesten te stoppen en voorkomen. Dit kan in de vorm van een pedagogisch verhaal en/of een individueel plan. De aanpak is afhankelijk van de leeftijd en situatie.
9. Bij herhalend gedrag volgt een officiële schriftelijke waarschuwing en bij geen verbetering volgt verwijdering uit de klas of een schorsing van enkele dagen (time-out). Deze maatregelen worden genomen door de directeur en vastgelegd in een daartoe bestemd dossier. De ouders worden hiervan in kennis gesteld. In geval van schorsing van meer dan één dag is de directeur verplicht ook de Inspectie van Onderwijs en de leerplichtambtenaar op de hoogte te stellen.
10. Van kinderen die herhalend actief bij pesten betrokken zijn, wordt door de leerkracht een schriftelijke aantekening gemaakt. Hetzelfde gebeurt bij kinderen die herhalend slachtoffer zijn van pestgedrag door anderen. Deze aantekeningen worden vastgelegd in het Leerlingvolgsysteem.
11. In het uiterste geval wordt een verwijderingprocedure gestart, na overleg met de leerplichtambtenaar en Jeugdzorg. Verwijdering van school is door de wetgever aan strikte voorwaarden gebonden.

3. Achtergrondinformatie

Waarom wordt er gepest?

Pesten is vooral een groepsgebeuren, waarbij machtsverdeling, sfeer in de groep en sociale weerbaarheid een rol spelen.

In de praktijk is het meestal niet mogelijk om één oorzaak aan te geven. Vele oorzaken hangen met elkaar samen en hebben invloed op elkaar.

Van invloed zijn:

- 1 De houding van de leerkracht;
- 2 De houding van ouders;
- 3 Kenmerken van de 'gepeste';
- 4 Kenmerken van de 'pester';
- 5 De sfeer in de klas /groep;
- 6 Het klimaat op school.
- 7 De sociale opvoeding speelt een grote rol in het pestgedrag.

1. De houding van de leerkracht.

Deze is belangrijk. Een leerkracht die niets tegen het pesten doet of zelfs 'meedoet', bevordert vanzelfsprekend het pesten. Het komt voor dat een leerkracht pesterijen in de klas of op school niet waarneemt; dit kan ook een gevolg zijn van het feit dat deze leerkracht onvermogen is om pestgedrag adequaat aan te pakken. Uit een onderzoek blijkt dat veertig procent van de getreiterde kinderen op een school aangeeft dat leerkrachten af en toe of bijna nooit geprobeerd hebben het pesten te stoppen.

Pestgedrag speelt zich meestal af in een onzichtbaar sociaal gebied, waar de leerkracht minder vat op heeft, en waar de kinderen een eigen sociale orde hebben. Deze "tweede" sociale dynamiek is van de leerlingen zelf, en speelt zich af op onbewaakte ogenblikken; hierbij horen bepaalde dingen thuis, zoals wie met wie gaat, een geheime hut enz. De taak van de leerkracht is, deze sociale dynamiek aan de orde te stellen, en de sociale opvoeding daarop te richten.

Verder wordt van de leerkracht verwacht, dat hij of zij duidelijk stelling neemt tegen het pesten en in staat is de leerling veiligheid te bieden.

2. De houding van de ouders.

Er is onderzoek gedaan naar de houding van ouders van pesters. Het blijkt dat verschillende kenmerken van het gezin van belang kunnen zijn bij het ontstaan van pestgedrag bij een kind:

- een gebrek aan warmte en betrokkenheid gedurende de eerste levensjaren
- wilsoepvoeding en gewoontevorming in de jonge kinderjaren
- de mate waarin de ouders agressief gedrag van hun kind toestaan en goedkeuren
- het tonen van het slechte voorbeeld.

3. Kenmerken van de gepeste.

De kinderen die gepest worden zijn meestal de groepsleden die niet zo goed voor zichzelf kunnen opkomen, het minst weerbaar zijn en het minst populair zijn in de klas. Het kunnen kinderen zijn, die een teruggetrokken houding hebben, zich sociaal onzeker voelen en het verkeerd aanpakken door bv. overdreven gedrag, betweterig te reageren of door "de plank mis te slaan"

Soms zijn het juist kinderen die een opvallend of "buitensporig" gedrag vertonen, of kinderen die door iets speciaals opvallen als bv. kleding, manier van lopen of spreken. Kortom, het gaat om kinderen die kwetsbaar en gevoelig zijn.

Je ziet meestal dat minder weerbare kinderen slachtoffer worden van pestgedrag. Kinderen met een

eigenaardigheid en daarbij een zwakker zelfvertrouwen worden b.v. de dupe. Secundaire reacties van een sociaal zwakker kind maken hem extra kwetsbaar.

4. Kenmerken van de pester

Pesters hebben veel behoefte aan invloed, macht en erbij horen. Ze kunnen zich vaak slecht inleven in hun slachtoffers. Ze kunnen de verleiding niet weerstaan macht uit te oefenen, het fascineert hen. De pesters zijn de groepsleden die veel behoefte hebben aan invloed, macht en erbij willen horen. Doordat hun sociale vaardigheden onvoldoende ontwikkeld zijn, weten ze hun behoefte slechts via een beperkt (gedrag-)repertoire te verwerkelijken, namelijk door zich agressief (verbaal en/of fysiek) op te stellen. Zij kiezen daarvoor de zwaksten in de groep uit.

Pestgedrag komt voor uit eigen onzekerheid. Pesters willen vaak hun eigen onmacht en zwakheid verbloemen. Veel pesters hebben een negatief zelfbeeld dat zij overschreeuwen met bravoure tegenover een leerling die zij als "zwakker" beschouwen.

3. en 4.

Je zou kunnen zeggen dat zowel de pesters als de gepesten onvoldoende sociale vaardigheden bezitten om zich in een groep te kunnen handhaven.

5. De sfeer in de klas/groep

In een klas waarin een negatieve sfeer heerst, is de kans groot dat er gepest wordt. Een klas/groep met een negatieve sfeer is een groep waarin:

- weinig wordt samengewerkt;
- veel onderlinge concurrentie is;
- alleen met de sterksten rekening wordt gehouden;
- er geen respect is voor elkaar en voor het materiaal;
- de leerlingen het niet voor elkaar durven opnemen;
- de sociale opvoeding niet ter hand wordt genomen.

Pesten heeft met de groepsdynamiek te maken. Het is een groepsdynamisch proces dat zich afspeelt in een onzichtbare tweede sociale laag. Sommige stemmingen in een klas maken dat er ruimte is om te pesten.

In een klas met een negatieve sfeer is er de angst om zelf slachtoffer te worden en dit veroorzaakt 'meeloop gedrag'.

6. Het schoolklimaat.

De sfeer in de klas wordt mede bepaald door het klimaat op school. Aandacht hebben voor het pesten moet samengaan met aandacht voor het pedagogische klimaat.

De volgende aspecten zijn daarbij van belang:

- De wijze waarop leraren met elkaar omgaan. Geven zij door de manier waarop zij met elkaar omgaan een goed voorbeeld, of pesten zij elkaar onderling evenzeer.
- De teamafspraken die bevorderen dat kinderen zich veilig voelen op school. De mate waarin men in staat is regels te handhaven.
- Een goede surveillance op het schoolplein door de pleinwacht.
- Aandacht voor de opvoeding van de 2e sociale dynamiek.
- De verhouding leerkracht-leerling. Lukt het de leerkracht zich te verplaatsen in het gepeste kind of komen ze in een gesprek met hem of haar niet verder dan "wat deed je zelf?".
- Het uitdragen van een normen,- en waardensysteem van de school. Duidelijkheid over wat de school tolereert en wat niet.

- Aandacht van het team voor sociale weerbaarheid als onderdeel van het schoolwerkplan.
- Het kennen van de mogelijkheden om hulp van externe instanties in te schakelen.

Deze aspecten komen regelmatig aan de orde in de pedagogische vergadering, tijdens intervisiegesprekken en in teambesprekingen.

Het even aanpakken van pesten werkt niet. De aanpak moet onderdeel zijn van een groter geheel. Het moet gedragen worden door de hele school en de afspraken moeten bij iedereen duidelijk zijn en door eenieder gehanteerd worden.

7. Sociale opvoeding.

7.1 PESTEN OP SCHOOL - HET WAARNEMEN ERVAN.

Wanneer er een slecht sociaal klimaat bestaat in de onbewaakte sociale dynamiek, kan zich het volgende voordoen.

In het functioneren van een groep is er de nodige strijd om invloed te kunnen uitoefenen. Centraal staat daarbij vaak: het omgaan met gevoelens van angst. Angst voor intimiteit, agressie, isolement en beoordeeld worden. Daartoe worden 'de hielen gelikt' van als belangrijk bestempelde klasgenoten of leiders van de groep en wordt afgegeven en afgereageerd op de z.g. zwakke broeders die fungeren als betrouwbare en ontvankelijke brievenbus voor boze acties. Kenmerkend voor dergelijke angst beladen groepsfenomenen is dat er weinig echtheid en respect bij de interactie komt kijken. Echt zijn, zeggen wat je denkt, vindt of voelt, kan je de kop kosten, wordt er gedacht.

De pesters hebben vaak weinig besef van de aangerichte schade bij de gepeste, omdat deze zich veelal niet meer durft te laten 'kennen'. Pijn laten zien is afgaan en dit zou het opgelopen negatieve zelfbeeld nog versterken. Vaak is het niet de regelrechte bedoeling om zondebokken weg te pesten. Waar moet een groep met de agressie naar toe als de kop van jut vertrekt? Om deze machtsstrijd en dus agressie onderling uit te wisselen is nogal link. Er is namelijk, nogal wat intimiteit en vertrouwen nodig om met zicht op een goede afloop echt boos op elkaar te kunnen worden. Als een dergelijk niveau van vertrouwen er niet is en dus de onveiligheid groot en het angstniveau hoog, dan zal er een nieuwe zondebok gezocht worden. Ieder groepslid zal maatregelen nemen om buiten schot te blijven en volgt instinctief een gebruiksaanwijzing: Zorg dat je niet alleen blijft, dat maakt namelijk kwetsbaar. Klamp aan bij tenminste één ander.

1. Wat wordt er onder pestgedrag verstaan?

- lichamelijk geweld, steeds gericht op één bepaalde leerling in de vorm van slaan, schoppen, aan eigendommen komen e.d.
- psychisch geweld; afkeurende houding en onaangename opmerkingen maken, het negeren van een leerling, het bewust buitensluiten e.d.
- verbaal geweld, intimidatie
- seksueel geweld, betasten e.d.

2. Kenmerken van het kind, dat gepest wordt.

Er zijn verschillende vormen van slachtoffergedrag.

1. Er bestaat een categorie kinderen die een teruggetrokken houding vertoont. Ze lijken voortdurend de zorg te hebben: hoe gedraag ik me zo, dat ik niet opval. Deze kinderen keren zich van de situatie af, en houden zich afzijdig.
2. Kinderen die gaan provoceren, en de pester een aanleiding verschaffen.
3. Kinderen die agressief reageren op het pesten in de veilige nabijheid van de leerkracht, en daarvoor nog straf krijgen ook.

3. Wat kan er opvallen aan de zgn. pester?

Vaak zijn het kinderen die de sfeer, de kleding en / of het gedrag bepalen.

De dader heeft een emotioneel probleem, en heeft dominant gedrag nodig, om zich een plek in de groep te geven. In onbewaakte situaties wordt er dan gepest. De dader zit in een gedragspatroon, waarin hij/zij het nodig vindt om bepaalde macht uit te oefenen.

Deze kinderen proberen de sfeer in de klas naar hun hand te zetten en organiseren graag een grote groep meelopers of aanbidders.

4. Wat kunnen de oorzaken van dit gedrag zijn?

1. Weinig aandacht van ouders, leraren of medeleerlingen;
2. Geen correctie van agressief gedrag door de ouders.
3. Een reactie op zelf gepest zijn.
4. Slecht voorbeeld van ouders, andere volwassenen of leraren.
5. Blootstelling aan geweld, onder andere via televisie.
6. De sociale dynamiek komt niet aan de orde
7. Er is geen preventie door de sociale dynamiek bewust op te voeren.

5. De derde groep.

Als derde groep is er nog de toekijkende middengroep, die angstvallig zwijgt, waarbij opvalt dat er kinderen zijn die stil toekijken of juist doodsbang zijn, zich ervan afkeren en zich als groepje isoleren. Eigenlijk weten de leerlingen in de klas allemaal, dat er gepest wordt, maar de meeste weten niet, wat ze eraan kunnen doen. Het in de openbaarheid brengen, ervaren ze als klikken. Ze vinden het geen fijne situatie, dat hun klasgenoot wordt gepest.

6. De ouders

Het kind, dat gepest wordt, vertelt dat meestal niet direct aan zijn ouders. Wel is te merken, dat het kind niet graag naar school gaat. Slecht eten en slapen, buikpijn en slechte leerresultaten kunnen een signaal zijn. Wanneer de ouders duidelijk wordt, dat het om pesten gaat, maken ze melding van het pestgedrag bij de leerkracht. Deze melding wordt schriftelijk vastgelegd in het daartoe bestemde dossier. De leerkracht spreekt binnen 1 week met de ouders een traject van handeling af. De ouders worden op de hoogte gehouden van de maatregelen die op school genomen worden, en wanneer een afrondend moment van evaluatie gepland wordt.

7.2 AANWIJZIGINGEN VOOR DE LEERKRACHTEN

1. Hulp bieden aan de gepeste leerling

Kinderen die voortdurend worden gepest, kunnen op twee manieren reageren: ze worden passief, achterdochtig of ze gaan uitdagen. In deze situatie is het van groot belang dat de leerkracht het slachtoffer laat merken dat hij hem in bescherming neemt. Het is goed dat de leerkracht ook adviezen geeft aan het slachtoffer t.a.v. zijn gedrag. Gedragingen kunnen ook worden aan- of afgeleerd via een cursus sociale vaardigheid of een assertiviteitstraining.

Hulp aan zondebok/gepeste

- Het is belangrijk dat je als leerkracht stelling neemt. Dan laat je merken dat je de goede kanten van een kind ziet.
- Kringgesprek over pesten in het algemeen

- Voorlezen van kinderboeken over pesten
- Bij een kind dat langdurig gepest is: een assertiviteitstraining adviseren aan de ouders, zoals een Kanjertraining bijvoorbeeld.

2. Hulp bieden aan de middengroep

Ook de middengroep ondervindt gevolgen van de negatieve sfeer in de klas. Het zijn de leerlingen die weten dat wat gebeurt niet in de haak is. Ze willen het pesten wel stoppen maar weten niet hoe. Eerst zal de veiligheid hersteld moeten worden door een plan van aanpak voor te leggen. Dan kunnen thema's als kwetsbaar opstellen, mening durven uiten, leren luisteren, nee durven zeggen, angst durven tonen aan de orde komen.

Zij dienen medeverantwoordelijk gemaakt te worden voor de sfeer in de groep.

3. Hulp bieden aan de pester

Natuurlijk is het plan van aanpak voor een belangrijk deel, hulp voor de pester. Daarnaast is het mogelijk dat deze leerling extra begeleiding nodig heeft. Dit blijkt vaak gedurende het verloop van bovenstaand traject. Extra ingeschakeld kan worden, de heilpedagoog en/of een buitenschoolse instantie. Zo kan aandacht geschonken worden aan evt. achterliggende problematiek.

4. Adviezen mbt. de ouders

Ouders bij problemen betrekken, gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school creëren. Ouders informeren wat de school doet aan pestproblematiek. Gesprekken voeren over hoe pestkoppen en zondebokken te benaderen.

5. Ondersteuning van de docenten.

Zonder deskundig personeel kan pesten niet bestreden worden, hoe goed een pest protocol ook is. Het is dan ook noodzakelijk dat de school tijd en aandacht heeft voor de volgende punten:

- aanschaffen van lesmaterialen
- deskundigheidsbevordering via video's, begeleiding van buiten de school etc.
- ondersteuning van elkaar (een en dezelfde aanpak ontwikkelen)
- signaleringsgevoeligheid
- actiebereidheid
- voorbeeldgedrag
- stellingname tegen pesten als team

Naar een hoger niveau tillen

Zoals in de te nemen maatregelen is opgenomen, worden collega's en schoolleiding op de hoogte gebracht van het pestprobleem in de klas.

In overleg met de schoolleiding kan ervoor worden gekozen het probleem niet alleen op klassenniveau aan te pakken maar op een "hoger" niveau aan de orde te stellen. Dit is afhankelijk van de ernst en de omvang van de situatie.

Hierbij dient men zich ervan bewust te zijn dat het probleem kan worden vergroot.

Leerlingen vluchten dan in allerlei verdedigingsmechanismen: het pesten wordt ontkend, gebagatelliseerd, het slachtoffer krijgt de schuld. Het vraagt dus om een zorgvuldige benadering. Een veiliger aanpak is te praten over het zondebokfenomeen bij dieren, vertellen over wat er plaats vond in een andere klas of op een andere school en informatie verstrekken over de gevoelens van het slachtoffer, de aangetoonde ongevoeligheid van de pester, de mogelijke oorzaken van pestgedrag, de te onderscheiden partijen bij pesten, de aantallen pesters en gepeste kinderen. Tot slot van het kringgesprek vraagt de leerkracht zijn leerlingen **een aantal regels en straffen te formuleren**. Deze

worden getypt, gefotokopieerd en ter ondertekening aan iedere leerling, de ouders en de leerkracht voorgelegd. Een uitvergroot overzicht van de regels en straffen wordt daarna **in de klas opgehangen**. Telkens wordt dan één regel gedurende een week centraal gesteld". Dit kan worden uitgevoerd, door aan het pestprotocol een preventieve aanpak toe te voegen.

7.3 DE COÖRDINATOR

In eerste instantie gaat u met vragen of klachten over pestgedrag naar de klassenleerkracht. In tweede instantie is de coördinator van onze school de aangewezen persoon. Raadpleeg hierover de Schoolgids.

7.4 TOT SLOT

Het even aanpakken van pesten werkt niet. De aanpak moet onderdeel zijn van een groter geheel. Het moet gedragen worden door de hele school en de afspraken moeten bij iedereen duidelijk zijn en door een ieder gehanteerd worden. Er zal regelmatig een evaluatie noodzakelijk zijn over de gang van zaken maar ook over afzonderlijke gesignaleerde gevallen.

Als document wordt dit Pestprotocol eens per jaar door het college op z'n praktische werkbaarheid geëvalueerd.

Bijlagen

Bijlage A Maatregelen ter preventie

Werken aan een goed sociaal klimaat binnen de klas en de school gebeurt op verschillende terreinen. Een van de mogelijkheden is het werken met een afsprakenlijst. Een voorbeeld daarvan is hieronder weergegeven.

Voorbeeld van afsprakenlijst rond pesten

1. Iemand niet op uiterlijk beoordelen of beoordeeld worden.
2. Niet iemand buitensluiten.
3. Niet aan spullen van een ander zitten.
4. Elkaar niet uitlachen.
5. Elkaar niet bij de bijnaam noemen/niet uitschelden.
6. Niet roddelen over elkaar.
7. Geen mishandeling plegen, niet lichamelijk en niet geestelijk.
8. Elkaar met rust laten/niet met een ander bemoeien.
9. Geen partij kiezen (bij een ruzie).
10. Geen aandacht aan de pester schenken. Blijft pester doorgaan, dan aan de leerkracht vertellen.
11. Leerkracht vertellen wanneer jezelf of iemand anders gepest wordt (dit is geen klikken).
12. Eerst een ruzie zelf uitpraten.
Helpt dat niet, dan de vorige regel, waarna vergeven en vooral vergeten.
13. Luister naar elkaar.
14. Word je gepest? Praat er thuis over. Je moet het niet geheim houden.
15. Nieuwkomers op school goed ontvangen en opvangen.
16. Deze regels gelden op school en daarbuiten.

Als pesten ondanks de preventieve maatregelen toch optreedt, zullen leerkrachten dit moeten kunnen signaleren en duidelijk stelling nemen. Er dienen dan curatieve maatregelen te worden getroffen. In bijlage B van dit protocol is een stappenplan opgenomen en zijn voorbeelden aangegeven van verscheidene maatregelen.

Bijlage B

Stappenplan curatieve maatregelen t.a.v. de pester

De aangegeven maatregelen inzetten in de genoemde volgorde. Hoever dit wordt doorgezet is afhankelijk van de ernst van de situatie

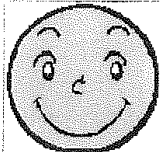
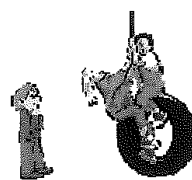
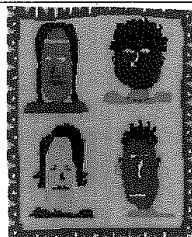
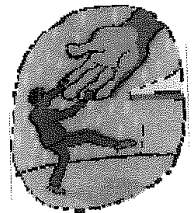
1. **Straf geven aan de pester** omdat hij geen veiligheid aan een klasgenoot heeft gegeven.
2. **In gesprek gaan met de pester en afspraken maken over gedragsverandering**
Dit kan, afhankelijk van de aard en de ernst van de situatie, bestaan uit bijvoorbeeld:
 - Het (voor)lezen van een boek over pesten of buitensluiten en met de leerling een gesprek hierover te hebben en tot slot afspraken te maken over het bieden van veiligheid aan de ander of anderen.
 - De pester verantwoordelijk maken voor de zondebok. De afspraak kan zijn dat de pester er alles aan zal doen om zijn slachtoffer veiligheid te verschaffen. Hij, de pester, wordt daar verantwoordelijk voor gemaakt. Op het eind van elke week wordt het slachtoffer gevraagd of hij zich deze week op school veilig heeft gevoeld. Als het antwoord negatief blijkt, wordt de pester gevraagd wat hij heeft nagelaten en wat voor concrete maatregelen hij gaat toepassen om het slachtoffer de volgende week wel dit gevoel te laten ervaren. De leerkracht moet er wel op toezien dat de pester het slachtoffer niet onder druk zet om de leerkracht te vertellen dat hij zich veilig heeft gevoeld.
 -
3. **Probleemoplossende gesprekken met de leerling.**
Als de voorgaande activiteiten geen resultaten opleveren, voert de leerkracht dit soort gesprekken. Ze hebben tot doel de mogelijke oorzaak of oorzaken van het pestgedrag bloot te leggen.
4. **Een rollenspel**
5. **Aanbieden sociale vaardigheidstraining**
Als het pestgedrag blijft voortduren, wordt de ouders geadviseerd om een dergelijke training voor hun kind te organiseren. De school zelf zal externe hulp inschakelen, zoals de Begeleidingsdienst voor vrije scholen.

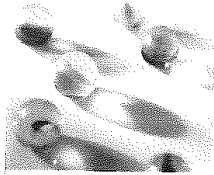
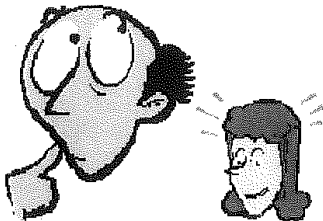
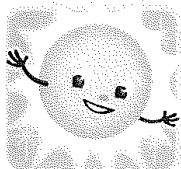
Bijlage C

Tien gouden regels

De belangrijkste regel van het pesten luidt:

Word je gepest, praat er thuis en op school over. Je mag het niet geheim houden! Het pestprotocol wordt in tien gouden regels, heldere afspraken, samengevat. Met enige regelmaat, te beginnen bij de start van het nieuwe schooljaar worden de regels besproken in iedere groep. De 10 gouden regels hangen in ieder klaslokaal.

1.		Wees vriendelijk naar elkaar.
2.		Laat anderen meespelen, zodat niemand zich buitengesloten hoeft te voelen
3.		Als je iets dwars zit, praat hierover met degene om wie het gaat. Zo kan hij/zij zijn/haar eigen verhaal vertellen.
4.		We accepteren iedereen zoals hij/zij eruit ziet; anders zijn is leuk
5.		Als iemand een foutje maakt: geeft niet, we maken allemaal fouten. Help elkaar hierbij.

6.		Respecteer andermans eigendommen.
7.		Bij een ruzie probeer je er eerst samen uit te komen, als dat niet lukt vraag je hulp bij de leerkracht.
8.		Laat iedereen in zijn waarde.
9.		Help mee de sfeer op school zo te krijgen dat iedereen zich veilig voelt.
10.		Als je ziet dat een kind gepest wordt, dan vertel je dat aan de leerkracht. Dat is dan geen klikken